

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Смагін В.Л., докт. екон. наук, професор
Національний транспортний університет;
Яворська О.Г., канд. біол. наук, доцент
Київський національний лінгвістичний університет*

Постановка проблеми. Новітнє суспільство знань – простір існування інноваційної економіки, де людський та інтелектуальний капітали виступають організаційно-об'єднуючим та життєво важливим елементом будь-якої організації. Між тим, корегування, примноження та зміна яких, з огляду на їх внутрішню складність, доволі непросте завдання, яке активно розглядається на сьогодні в теорії інтелектуального капіталу. У відповідь на суттєві зміни та сучасні виклики, економіка ускладнює принципи своєї організації. Відтак, сучасні тенденції розвитку суб'єктів господарської діяльності передбачають підвищення значення як певних системно-динамічних властивостей (наприклад, гнучкість, висока адаптивність та конкурентоздатність), так і вибудови інноваційної моделі організації. Між тим, ці зміни потребують нових підходів та розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія інтелектуального капіталу намагається розкрити причини та сутність тих нетрадиційних, так званих, нематеріальних активів (на відміну від фінансових, трудових, природних), якими володіє організація у різних формах (інформація, репутація, патенти тощо) та які здатні збільшувати прибуток і виступають провідними факторами в креації доданої (або нової) вартості підприємства. Дана теорія на сьогодні має чи не найчисельнішу когорту дослідників, які пропонують власні визначення та структурні моделі інтелектуального капіталу підприємства, підходи щодо аналізу даної економічної категорії. Переважна більшість дослідників та економістів, з огляду на представлені в їх роботах дефініції, розглядають інтелектуальний капітал як статичний «невідчутний» (нематеріальний, неуречівлений) актив організації на певний момент часу виражений у новій вартості, і лише в окремих працях інтелектуальному капіталу дається визначення як діяльності, процесу чи системі (праці Дж. Гэлбрейт, К. Бредлі, О. Собко, В.О. Боос та інших). Між тим, розуміння сутності системно-динамічних властивостей інтелектуального капіталу (гнучкість та адаптивність, самоорганізованість та упорядкованість, синергія і т.д.) та їх значення для ефективного управління організацією та підтримання ефективної життєдіяльності суб'єктів підприємницької діяльності набуває все

більшої ваги з огляду на різновекторну та диспропорційну динамічність соціально-економічного середовища ХХІ століття – століття невизначеності.

Невирішені складові загальної проблеми. Серед проблем подальшого розвитку теорії інтелектуального капіталу підприємства актуальним є питання обґрунтування та застосування системно-динамічного аналізу для сучасного вивчення та аналізу стану інтелектуального капіталу підприємства.

Формування цілей статті. Мета дослідження полягає в уточненні сутності «неуречівленого» активу сучасного підприємства; аналізі, систематизації та упорядкуванні концептуальних підходів щодо поняття «інтелектуальний капітал підприємства»; обґрунтуванні системного аналізу в сучасній теорії інтелектуального капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сьогодишніх реаліях наукового пізнання системний аналіз по праву вважається не тільки фундаментом методології економічного дослідження, а також базовим принципом методології природничих, технічних і суспільних наук. «Філософування без системи, – підкреслював з цього приводу у своїй класичній праці «Наука логіки» Гегель, – не може мати в собі нічого наукового» [1]. У зв'язку з цим, цілком логічним є те, що метод системного аналізу органічно вписаний, не залежно від того визнають це чи ні окремі дослідники, в тканину всієї системи наук – природничих, технічних, суспільних [2, с. 97.]. На сьогодні системний підхід є фундаментальною методологією дослідження і вирішення проблем на міждисциплінарному рівні в усій сукупності системних взаємозв'язків та ієрархічних рівнів шляхом виокремлення ключових чинників, що впливають на функціонування й розвиток системи, на формування ієрархії цих чинників залежно від сили їхнього впливу на систему в тісному взаємозв'язку із зовнішнім і внутрішнім середовищем. Головна перевага системного аналізу – це здатність глибшого осягнення проблемних чи інших ситуацій; той, хто послуговується таким підходом, краще орієнтується і знаходить оптимальні вирішення проблеми, враховуючи минулий досвід і передбачувані перспективи. Системний аналіз можна застосовувати до розбору різних об'єктів та явищ соціального типу – підприємства, галузі, сфери, комплексу, регіону, міста, селища, області, держави та ін. Із загально-філософського погляду, системний підхід – це напрям методології наукового пізнання й соціальної практики, в основі якого лежить вивчення об'єктів як систем; ідеї системного підходу були визначені ще на початку ХХ ст., проте методологічного статусу – провадити вивчення будь-яких систем з погляду відносин як усіх її частин, так і відносин її як цілого із середовищем, тобто з усіма зовнішніми системами; набули дещо пізніше в економічній практиці та методології. Публічний крок до формування основних положень даного підходу наважився зробити Людвіг фон Берталанфі, видавши у 1969 р. працю «Загальна теорія систем». Дані погляди знайшли розвиток у наробках сучасних дослідників, які запропонували більше звертати увагу не на питання структурування складових елементів інтелектуального капіталу підприємства, а

на потоки нематеріальних активів, їх взаємодію, взаємоузгодження та комплементарність. С. Алберт та К. Бредлі визначали інтелектуальний капітал як процес перетворення знань; конвертовані у ціннісні ресурси нематеріальні активи (нетрадиційні ресурси), активи, що генерують конкурентні переваги підприємства чи працівника [3, с. 49]. Наробки Р. Рослендера та Р. Фінчема обґрунтовують інтелектуальний капітал як новий капітал, який не існував раніше, а відтак пізнання такого потребує новітніх підходів у його дослідженні [4, 90]. Узагальнивши наявний теоретичний матеріал, нами визначено, що переважно економістами застосовується такі підходи:

- структурний (найпоширеніший і представлений численними моделями інтелектуального капіталу підприємств як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками);

- функціональний (означення інтелектуального капіталу як економічної категорії, що обумовлює до певної міри конкурентні переваги, інноваційність, або ж виступає креатором нової вартості компанії); у деяких дослідників представлений балансовим (інтелектуальний капітал виступає креативною складовою перевищення ринкової вартості компанії над балансовою вартістю її активів) або ресурсним (інтелектуальний капітал – ключевий ресурс у розвитку компанії) підходами;

- синтезований варіант – функціонально-структурний (також відомим як індексно-рейтинговий підхід);

- термінологічний (пов'язаний з гносеологічним аналізом самого терміну «інтелектуальний капітал», дослідженням широкого спектру категоріального апарату теорії інтелектуального капіталу);

- економіко-теоретичний (інтелектуальний капітал розглядається як сукупність знань у вигляді теорій та умінь тощо) або концептуальний підхід.

В основу іншої класифікації категорії інтелектуального капіталу покладено його сутність як капіталу і, відповідно, поняття «інтелектуального капіталу» розглядається у трьох формах: як ресурс (джерело формування прибутку суб'єкта господарської діяльності), як потенціал (можливості) та результат (актив, майно, а також уречівлені форми даного капіталу: патенти, винаходи та інші види інтелектуальної власності). Згідно проведеного нами співставлення та порівняння існуючих класифікаційних підходів щодо поняття «інтелектуальний капітал», можна відмітити, що за змістом деякі з них можливо ототожнити – принципові відмінності відсутні.

Значущими для нашого дослідження є визначення інтелектуального капіталу, які не підпадають до жодного з означених підходів, оскільки розглядають інтелектуальний капітал як певну складну (комплексну) систему. Таке бачення досліджуваної категорії постає на основі розгляду інтелектуального капіталу та представляє сукупності інтелектуальні цінності (професійні знання, кваліфікація, досвід, раціоналізаторська активність, інші нематеріальні активи), які в процесі взаємодії та трансформації забезпечують економічний ефект та формування підприємницької майстерності щодо ведення

власної справи; ототожнення інтелектуального капіталу з системою відносин економічних суб'єктів щодо раціонального, стійкого його відтворення на основі прогресивного розвитку науки для виробництва конкурентних товарів і послуг, підвищення рівня життя, розв'язання проблем нерівномірності світового і регіонального розвитку на основі персоніфікованих економічних інтересів суб'єктів [2, 3, 5, с. 84].

Цінним є розуміння інтелектуального капіталу підприємства як особливої форми активів, що наділяються системними властивостями, зокрема, тими, що здатні нівелювати невизначеність та забезпечувати адекватну відповідь на сучасні виклики економічного середовища, здатні породжувати синергетичний ефект, яким притаманна перетворююча інформаційно-інноваційна функція. О.М. Собко означила два підходи, які використовують при моніторингу розвитку концепції інтелектуального капіталу підприємства, – статичний і динамічний. Прихильники першого підходу розглядають концепцію інтелектуального капіталу підприємства, вважаючи, що його складові елементи є незмінними (представники маркетингової та облікової концепцій: К.-Е. Свейбі, Т. Стюарт, К. Перехуда, Й. Варшат, К. Вагнер, Д. Добія, О. Бутнік-Сіверський, Б. Леонтьєв, О. Кендюхов та інші); другого – вважають, що для поняття інтелектуального капіталу підприємства характерними є зміна в часі ідентифікуючих його елементів (соціологічна та інноваційна концепції: М. Братніцький, Н. Бонтіс, Й. Руус, Г. Руус) [5, 6]. Ми вважаємо, що представників статичного підходу в межах облікової та маркетингової концепцій поєднує те, що вони, досліджуючи та аналізуючи капіталізацію інтелектуального активу підприємства, акцентували увагу та розглядали таку як результат певних процесових дій над капіталом. У відповідності до окреслених завдань даного дослідження, зупинимося більш детально на висвітленні праць представників динамічного підходу. Вбачаючи джерелом інновацій інтелектуальний капітал підприємства, дослідники аналізували та досліджували даний актив та модифікували існуючі моделі інтелектуального капіталу підприємства (праці К. Перехуди, Д. Добії, Й. Варшата, К. Вагнера та інших). Результатом подібних пошуків стала поява моделей з виділенням у структурі інтелектуального капіталу підприємств нової складової – інноваційного капіталу або інноваційних, в широкому розумінні, структурних елементів. Для нашого дослідження наробки Д. Дороті, Г. Рууса та Й. Рууса та інших становлять інтерес як просистемні в загальному розумінні, а не ієрархічні моделі інтелектуального капіталу підприємства, у яких рівноцінні структурні елементи (людський капітал, клієнтський або ринковий капітал, організаційний або структурний капітал, та інноваційний) у своїй взаємодії формують інтелектуальний капітал підприємства і можуть розглядатися як неоднорідні елементи єдиної системи – системи складових інтелектуального капіталу підприємства [6, 7]. А. Длютек та А. Засіковська у своєму дослідженні доходять висновку, що «незалежно від визначення окремих складників інтелектуального капіталу, не можна їх трактувати як окремі і незалежні від себе частини», а

також наводять схему взаємодії елементів інтелектуального капіталу Мартінеса-Тореса, який на думку дослідниць, у 2006 році на прикладі довів, що «людський капітал впливає позитивно на структурний капітал, той у свою чергу на капітал зовнішніх звітів, а той потім має позитивний вплив на людський капітал» [8, с. 64]. Дані погляди зарубіжних науковців, на наш погляд, підсилюють позиції саме системного аналізу.

Розглядаючи соціально-економічну організацію як складну систему з комплексним характером розвитку такої, основними властивостями підприємства є гнучкість, постійне пристосування до змінюваного навколишнього середовища, що затребує високого ступеня віддачі персоналу та поширення командної організації праці, розвитку творчості, самостійності, знання потреб клієнтів, демократизації управління, конвертації ресурсів. Адаптивна система як приклад складної системи має певні риси: емерджентність; нелінійність розвитку з опорою на рефлекторні цикли; адаптивність; здатність до саморегуляції та самоорганізації; факторну повторюваність; холистичну природу та синергію. Власне економічну систему деякі науковці відносять до ряду складних динамічних систем, оскільки вона здатна генерувати структурний порядок в нерівновісному середовищі шляхом встановлення інтерактивної взаємодії самих учасників: шляхом неперервної взаємної корекції елементами (учасниками) своєї поведінки через зворотні зв'язки, через режим спонтанної саморегуляції за рахунок внутрішніх структурних змін. В силу специфіки взаємодії елементів, система постійно формує рухоме змінюване навколишнє середовище та знаходиться з ним у тісному динамічному взаємозв'язку, еволюціонуючи разом з ним. Синергія прямих та зворотних зв'язків дозволяє системі успішно самоадаптуватися до змін навколишнього середовища та переходити до більш високих рівнів у режимі саморозвитку, що набуває особливої актуальності з огляду на прогнози, що у найближче десятиліття світова економіка буде нарощувати свій внутрішній взаємозв'язок та складність. Питання економічного зростання пов'язане з розумінням визрівання порядку – його зв'язок зі структуруючими функціями інформації, оскільки економічна система розглядається як акумулююча та трансформуюча система нових ідей та знань у більш складні об'єкти та вимагає ускладнення форм соціальної взаємодії. Відтак, економічне зростання пов'язане з формуванням узгодженості, здатності людей та підприємств до об'єднання у мережі та вмілого використання інформації і знань у процесі комунікації. Самомоделюючий та структурноорганізуючий системний ефект, який здатен поширюватися і за межі самої системи, впливаючи на появу нових структур в оточуючому середовищі набуває особливої ваги за умов глобальної цифризації. Діджиталізація викликає суттєві зміни в організації сучасної економіки зв'язуючи учасників ринку напряду через інтернет-комунікації та витісняючи цінові механізми узгодження попиту та пропозиції; зумовлює перехід економічних систем до більш складного нелінійного типу розвитку (постіндустріальна економіка, економіка знань, інноваційна економіка,

цифрова, розумна і т.д.); у відповідь, економіка ускладнює принципи своєї організації у напрямку до більшої гнучкості та маневреності з метою підвищення адаптивності шляхом вибудови сукупності горизонтальних мережових партнерств, яким притаманна більша пластичність конфігурації порівняно з жорсткими вертикальними ієрархіями. Перевагами мережевого порядку є ґрунтування на рушійній силі соціальних комунікацій, яка підвищує швидкість та різноманітність обмінів, відкриває більш широкі можливості для розвитку підприємництва. Вважаємо, що провідним драйвером сучасних змін виступають саме нематеріальні активи, що нами та іншими дослідниками ототожнюються з поняттям «інтелектуальний капітал підприємства».

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз теоретичних досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників з теорії інтелектуального капіталу дозволяє виділити системний підхід до вивчення поняття «інтелектуальний капітал підприємства», що відображає комплементарне упорядкування елементів інтелектуального капіталу як системи та більш високу ступінь їх динамічної організації порівняно з іншими видами активів підприємства, що засвідчує про новий етап в розвитку теорії інтелектуального капіталу. Вищезначене дає нам право розглядати інтелектуальний капітал як новий самостійний системний об'єкт, який характеризується цілісністю, синергією, організованістю тощо; а також інтелектуальний капітал як система має здатність до саморозвитку та самоорганізації, конвертації капіталів, досягнення синергії, потоку ресурсів, інновації. Сучасний етап генези теорії інтелектуального капіталу пов'язаний з намаганнями дослідників віднайти найбільш оптимальну модель ведення бізнесу, яка була б корисною у вирішенні питань забезпечення стабільного економічного зростання суб'єктів господарювання, відтак, з огляду на вищезначене, роль системного підходу буде актуалізуватися. Проведений аналіз дефініцій, сутності інтелектуального капіталу та моделей інтелектуального капіталу останнього часу засвідчує наявність застосування як системного, так і окремих елементів системно-динамічного підходу з вивчення інтелектуального капіталу підприємств [9-11]. Розвиток та формування даного підходу був обумовлений певними факторами та особливостями економічного життя суспільства кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Перелік посилань

1. Гегель. Энциклопедия философских наук. Москва, 1974. 420 с.
2. Гальчинський А. С. Економічна методологія: курс лекцій. Київ: «АДЕФ-Україна», 2010. 572 с.
3. Albert S., K. Bradley The Impact of Intellectual Capital. *Open University Business School Working Paper*. 1996. № 15. P. 47–56.
4. Roslender R., Fincham R. Thinking critically about intellectual capital accounting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2001. №14. P. 88–99.
5. Собко О. М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація–функціонування–розвиток : монографія. Тернопіль: Крок, 2014. 360 с.

6. Руус Й., Пайк С., Фернстем Л. Интеллектуальный капитал: практика управления. Санкт-Петербург : Высшая школа менеджмента, 2010. 436 с.
7. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Москва: Academia, 1999. 400 с.
8. Dłutek A., Zasikowska A. Model pozafinansowej oceny kapitału intelektualnego jednostek badawczorozwojowych. *MBA Artykuły*. 2009. № 5. P. 61-74.
9. Андриссен Д., Тиссен Р. Невесомое богатство. Москва : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. 304 с.
10. Грiшнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 1(7). С. 34–42.
11. Літвінов О. В. Визначення сутності інтелектуального капіталу. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 98–104. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V11\(2018\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V11(2018)-16).

References

1. Hegel, G. (1974), *Encyclopedia of philosophical sciences [Entsyklopedyia fylosofskykh nauk]*, Moscow, 420 с.
2. Halchynskiy, A. S. (2010), *Economic methodology: a course of lectures [Ekonomichna metodolohiia kursu lektsii]*, "ADEF-Ukraine", Kyiv, 572 с.
3. Albert, S., Bradley, K. (1996), The Impact of Intellectual Capital, *Open University Business School Working Paper*, No 15, P. 47–56.
4. Roslender, R., Fincham, R. (2001), Thinking critically about intellectual capital accounting, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, No 14, P. 88–99.
5. Sobko, O. M. (2014), *Intellectual capital at enterprise: concept–functioning– development: monograph [Intelektualnyi kapital pidpriemstva: kontseptualizatsiia– funktsionuvannia–rozvytok]*, Krok, Ternopil, 360 p.
6. Roos, G., Pike, S., Fernström, L. (2010), *Managing Intellectual Capital in Practice [Intellektualnyi kapital : praktika upravleniya]*, Vysshaya shkola menedzhmenta, St. Petersburg, 436 p.
7. Stewart, T. A. (1999), *Intellectual Capital [Intellektualnyi kapital]*, Academia, Moscow, 400 p.
8. Dłutek, A., Zasikowska, A. (2009), Model pozafinansowej oceny kapitału intelektualnego jednostek badawczorozwojowych, *MBA Artykuły*, No 5, P. 61–74.
9. Andriessen, D., Tissen, R. (2004), *Weightless Wealth [Nevesomoe bogatstvo]*, ZAO "Olimp-business", Moscow, 304 p.
10. Hrishnova, O. A. (2014), Human, intellectual and social capital of Ukraine: essence, interconnection, evaluation, directions of development [Lyuds'kyy, intelektual'nyy i sotsial'nyy kapital Ukrayiny: vzayemozv'yazok, otsinka, napryamy rozvytku], *Sotsialno-trudovi vidnosyny : teoriia ta praktyka*, No 1(7), P. 34–42.
11. Litvinov, O. V. (2018), Identification of significant intellectual capital [Vyznachennia sutnosti intelektualnogo kapitalu], *Modern Economics*, No 11, P. 98–104. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V11\(2018\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V11(2018)-16).

УДК 330.342; JEL Classification: Q044

Смагін В.Л., Яворська О.Г. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Метою дослідження стало порівняльно-аналітичне вивчення сучасного економічного обґрунтування інтелектуального капіталу підприємства за результатами аналізу різних підходів та методів до вивчення інтелектуального капіталу підприємства. У цій роботі розглядається «інтелектуальний капітал» як сучасна концепція, що впливає на бізнес-процеси та інтелектуальне зростання підприємств. Інтелектуальний капітал як концепція активно розвивається серед економістів, теоретиків, дослідників. *Методика дослідження.* Дослідження спирається на об'єктивні принципи системного підходу, економічного аналізу, логічного та комплексного підходу до оцінки економічних явищ та процесів. У цій статті ми використали набір загальних та спеціальних методів: історико-логічного методу (для вивчення теоретичних основ інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу); метод аналізу та синтезу (для порівняння основних підходів до тлумачення понять); метод порівняння та групування (для систематизації тлумачення понять); абстрактно-логічний метод (для теоретичних узагальнень та висновків). *Результати дослідження.* Стаття присвячена сучасним підходам – одній із актуальних проблем дослідження інтелектуального капіталу, що вивчає досвід як українських, так і зарубіжних вчених. Аналіз наукових джерел показує, що вичерпне розуміння природи інтелектуальних активів ще не сформоване. Тим не менше, тенденції до створення постіндустріального простору диктують необхідність пошуку шляхів розвитку та вдосконалення інтелектуальної складової підприємств. Дослідження теоретичних узагальнень інтелектуального капіталу компаній за останні роки дало безліч запропонованих методів і теорій. Кожна стаття вносить важливу інформацію про розуміння інтелектуального капіталу. Спектр, який вимагає уваги, широкий в аналізованих статтях – ми перелічимо тут лише частину: інтелектуальний капітал, знання та людський капітал, самоорганізація, конвертація капіталів, досягнення синергії, потік ресурсів, інновації. *Наукова новизна.* Запропоновано розглянути термін «інтелектуальний капітал» з метою створення еволюції сутності досліджуваної концепції та розвитку векторів теорії інтелектуального капіталу. *Практичне значення отриманих результатів.* Проведений аналіз підходів з вивчення структури інтелектуального капіталу підприємств з урахуванням специфіки нематеріальних активів підприємства використовуються для підтримки управлінської політики та покращення практики утримання та управління людськими ресурсами, для управління підприємствами.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; теорія інтелектуального капіталу; системний підхід.

УДК 330.342; JEL Classification: Q044

Смагин В.Л., Яворская О.Г. СИСТЕМНЫЙ АНАЛИЗ В СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Целью исследования стало сравнительно-аналитическое исследование современного экономического обоснования интеллектуального капитала предприятия. В работе рассматривается «интеллектуальный капитал» как современное понятие, которое влияет на бизнес-процессы и интеллектуальный рост предприятий. Интеллектуальный капитал как теория активно развивается среди экономистов, теоретиков, исследователей. *Методика исследования.* В основе исследования лежат объективные принципы системного подхода, экономического анализа, логического и комплексного подхода к оценке экономических явлений и процессов. В этой статье мы использовали набор общих и специальных методов: историко-логический метод (для изучения теоретических основ инновационного потенциала и интеллектуального капитала); метод анализа и синтеза (для сравнения основных подходов к трактовке понятий); метод сравнения и группировки (для систематизации толкования понятий); абстрактно-логический метод (для теоретических обобщений и выводов). *Результаты исследования.* Статья посвящена современным подходам – одной из актуальных проблем исследования интеллектуального капитала, что изучает опыт как украинских, так и зарубежных ученых. Анализ научных источников показывает, что исчерпывающее представление о природе интеллектуальных активов еще не сформировано. Тем не менее, тенденции к созданию постиндустриального пространства диктуют необходимость поиска путей развития и совершенствования интеллектуальной составляющей предприятий. Исследование теоретических обобщений интеллектуального капитала компаний привело к появлению множества предложенных методов и теорий за последние годы. Каждая статья вносит важный вклад в понимание интеллектуального капитала. Диапазон, требующий внимания, широк в анализируемых статьях – мы перечисляем здесь только часть: интеллектуальный капитал, знания и человеческий капитал, самоорганизация, преобразование капиталов, синергия охвата, поток ресурсов, инновации. *Научная новизна.* Предлагается рассмотрение термина «интеллектуальный капитал» с целью создания эволюции сущности изучаемой концепции и разработки векторов теории интеллектуального капитала. *Практическое значение полученных результатов.* Проведенный анализ подходов по изучению структуры интеллектуального капитала предприятий с учетом специфики интеллектуального капитала компании используются для поддержки существующей управленческой политики и улучшения практик удержания и управления человеческими ресурсами, для управления предприятиями.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал; теория интеллектуального капитала; системный подход.

UDC 330.342; JEL Classification: Q044

Smagin V.L., Yavorska O.G. DYNAMIC-SYSTEM APPROACH AND ITS ELEMENTS IN THE THEORY OF THE INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE

Purpose. The comparative analysis study of modern economic substantiation of the intellectual capital of the enterprise have become the purpose of the research. Advantages and disadvantages of various approaches and methods of the intellectual capital of the enterprises are determined. **Methodology of research.** The research rests on objective principles of the systems approach, economic analysis, logical and comprehensive approach to assessment of economic phenomena and processes. We have used a set of general and special methods in this article. They are historical and logical method (for the study of the theoretical foundations and evolution of evaluation of methodology of innovative potential and intellectual capital); method of analysis and synthesis (to compare the main approaches to the interpretation of the concepts); method of comparing and grouping (to systematize the interpretation of the concepts); abstract and logical method (for theoretical generalizations and drawing conclusions). **Findings.** The article is devoted to modern approaches - one of topical problems in the study of intellectual capital. It studies experience of both Ukrainian and foreign scientists. The analysis of scientific sources shows that an exhaustive understanding of the nature of intellectual assets is not yet formed. Nevertheless, tendencies to create postindustrial space dictate the need to find ways to develop and improve the intellectual component of the enterprises. The research of theoretical generalizations of the intellectual capital of companies have produced a plethora of proposed methods and theories over the last years. Each article contributes important insights into the understanding of the intellectual capital. The range that requires attention is wide in the articles analyzed – we list only a fraction here: intellectual capital, knowledge and human capital, self-organization, decentralisation, conversion of the capitals, reach synergies, flow of the resources, systems interconnect, innovation. A comparative analysis of the looks of the scientists concerning the definition of «intellectual capital» are offered. **Originality.** The study results in conclusions about the evolution and features of the intellectual capital and intellectual potential of the enterprises, which are the result of systematization and generalization of the previously studied papers. The considering the term "intellectual capital" for the purpose of creation of evolution of an essence of the studied concept and development of vectors of the theory of the intellectual capital are offered. **Practical value.** The carried-out analysis and synthesis of the existing approaches on studying of structure of intellectual capital of the enterprises taking into account specifics of the intellectual capital of the company are used to support existing managerial policies for better retention practices and management of human resources, for better management practices of the enterprises.

Key words: intellectual capital; theory of the intellectual capital; systems approach.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Смагін Володимир Леонтійович – доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри менеджменту, м. Київ, Україна; e-mail: smagin.v@email.ua; Моб.: 0666042695 .

Смагин Владимир Леонтиевич – доктор экономических наук, профессор, Национальный транспортный университет, профессор кафедры экономики и предпринимательства, г. Киев, Украина.

Smagin Volodumir – Doctor of Sciences (Economics), Professor, National Transport University, Professor at the Department of Management, Kyiv, Ukraine.

Яворська Оксана Григорівна – кандидат біологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, доцент кафедри туризму, м. Київ, Україна; e-mail: yavorska-oksana@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4499-6853>. Моб. 066-246-90-32.

Яворская Оксана Григорьевна – кандидат биологических наук, доцент, Киевский национальный лингвистический университет, доцент кафедры туризма, г. Киев, Украина.

Yavorska Oksana – Candidate of Sciences (Biology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Associate Professor at the Department of Tourism, Kyiv, Ukraine.